

Drs. J.W. Scheurwater, Oud-Vossemeer

Here, U bent daar

Waar kan ik Uw Geest ontgaan, waar Uw aangezicht ontvluchten? Als ik opsteeg naar de hemel, U bent daar; of legde ik mij neer in de hel, zie, U bent daar. Nam ik vleugels van de dageraad, woonde ik aan het uiterste van de zee, ook daar zou Uw hand mij leiden en Uw rechterhand mij vasthouden. Zei ik: Maar de duisternis zal mij bedekken! Dan is de nacht om mij heen een licht. Zelfs de duisternis maakt het voor U niet duister, maar de nacht licht op als de dag, de duisternis is als het licht. Psalm 139:7 - 12

Van verre en toch dichtbij

Hoog is God boven Zijn schepping verheven. De hemel der hemelen kan Hem niet bevatten. Hij ziet op Zijn schepping neer en kent Zijn schepelingen van verre. Gods verhevenheid betekent echter niet dat Hij niet betrokken is bij Zijn schepping. Hij ziet van verre, maar is zeer nabij, stelt David. Hij vervult niet alleen de hemel, maar ook de aarde. De wereld is overladen met Zijn tegenwoordigheid. Geen stap kan David zetten zonder God tegen te komen. "U sluit mij in van achteren en van voren". Dit woord uit vers 5 houdt niet alleen in dat God David in zijn diepste innerlijk kent, doorgrondt en onderzoekt; het betekent ook dat God overal rondom hem in de wereld is. Hoe ver David ook reist, overal zal hij tot de ontdekking komen dat God daar al is vóór hij er aankomt. In prachtige, beeldende taal schildert David de (on)mogelijke ontdekkingsreizen van de mens. Hoe groot is de wereld! Hoe hoog zou David op kunnen stijgen in de hemel! Hoe diep zou hij af kunnen dalen, zelfs tot in het dodenrijk! Hoe snel zou hij kunnen reizen, zo snel als de eerste zonnestrallen opgaan over de donkere wereld! Deze gedachten doen hem echter alleen tot de ontdekking komen dat hij ook daar dezelfde Persoon, dezelfde God zou ontmoeten. Overal is God en Hij is op elke plaats aanwezig nog voor wij daar zijn. Hij regeert elke plek. Zelfs het dodenrijk valt niet buiten Zijn heerschappij, en de duisternis en nacht, die ons plotseling kunnen overvallen, zijn voor Hem niet ondoorgrondelijk. Hij is immers een Licht, en geen duisternis is in Hem. Gods leven is oneindig veel groter en rijker dan ons leven. Wij zijn aan één plaats en aan de tijd gebonden, maar God is dat niet.

Incognito

Hoe is God echter aanwezig in de wereld? David maakt Gods tegenwoordigheid zeer concreet: hij belijdt dat het 'Uw Geest, Uw aangezicht' is, die hij tegenkomt in de wereld. God is echter niet direkt zichtbaar in al Zijn glo-

Inhoud

Here, U bent daar	137
Drs. J.W. Scheurwater, Oud-Vossemeer	
De wereld waarin de eerste christenen leefden	138
Ds. I.J. Wisse, Rijnsburg	
Het belang van Kohlbrugges prediking voor onze tijd (V)	140
T. van Es, Alblasserdam	
Gevangene van de eigen geschiedenis	143
Dr. H. Klink, Hoornaar	
Een groen lint waar ooit het ijzeren gordijn liep	143
Drs. M.A. Aalders, Bussum	

Een woord van Blaise Pascal

Wie God het geloof geeft, is vanuit het hart gelukkig en op een degelijke basis zeker!

rie in de wereld. Hoe zouden wij mensen dat kunnen verdragen? God heeft Zich verhuld, Hij is als het ware incognito aanwezig in de dingen die Hij geschapen heeft. Hij is in alle geschapen dingen aanwezig – niet opgesloten in deze dingen, maar Hij omvat ze allemaal. Hij is het geheim, het middelpunt van de geschapen wereld. Zonder Hem kan geen ding bestaan. David ziet dit in. Hij doorziet de dingen tot op hun Schepper. Hij ziet dat het onmogelijk is om Gods Tegenwoordigheid te vermijden – maar wel is het mogelijk Hem te negeren. Dit negeren uit zich bij de ongelovigen in een voortdurend ontkennen van Gods alwetendheid en alomtegenwoordigheid. Dit is echter het laatste wat koning David wil. Hij wil Gods Tegenwoordigheid eren, of beter wellicht – vieren. Dat doet hij in deze verzen. Hierop is het woord van Christus van toepassing: “Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien”.

Gods hand

David belijdt dat het Gods hand is, die hem op alle plaatsen leidt. Door deze hand van God zijn wij samen

met het geheel van de kosmos geschapen en door Zijn hand houdt God ons vast. Hij houdt ons vast als een vader: streng en liefdevol, Hij grijpt ons of laat Zijn hand op ons rusten.

In de bijbel horen wij spreken over Gods rechterhand, die grote daden doet. Gods rechterhand, dat is ook de plaats waar de Here Christus zit, en waar Hij allen nodigt die Zijn verschijning hebben liefgehad. Maar God heeft ook een linkerhand: de hand waarmee Hij oordeelt en straft, en waarmee Hij allen wegzendt die Gods Tegenwoordigheid in deze wereld niet hebben willen erkennen.

God zal niet altijd incognito in Zijn schepping aanwezig blijven. Eens zal Hij zijn incognito afleggen en zal Zijn tegenwoordigheid voor ieder zichtbaar zijn. Nu echter zullen wij als David onze aandacht voortdurend moeten bepalen bij het geheim achter de dingen, bij Gods aangezicht. Eens zullen wij dat echter onverhuld zien, van aangezicht tot aangezicht.

Ds. I. J. Wisse, Rijnsburg

De wereld waarin de eerste christenen leefden

Van Minucius Felix, een christen die omstreeks 200 leefde en in Rome woonde, is een geschrift bewaard waarin hij een verzonnen twistgesprek weergeeft, een gesprek tijdens een wandeling op het strand bij Ostia (de havenplaats van Rome) tussen de heiden Caecilius en de christen Octavius. Op grond van de heidense traditie verdedigt Caecilius zijn oude geloof dan o.a. zo: “Omdat ons lot onzeker en onze natuur onbetrouwbaar is, hoeveel eerbiedwaardiger en beter is het dan om de leer van on-

ze voorouders als meesteres in de waarheid te aanvaarden, de overgeleverde godsdienstige gebruiken in ere te houden, de goden, die je door je ouders als kind intiem hebt leren aanbidden, te vrezen in plaats van hen nader te leren kennen; hoeveel eerbiedwaardiger en beter is het dan om de ouden te geloven dan zich over de goddelijke wezens een eigen mening te willen vormen”.

Deze Caecilius staat dus afwijzend tegenover het christendom, dat volgens hem een dwaze godsdienst is. Men vereert daarin een misdadiger wiens leven aan een kruis is geëindigd. Bovendien zijn de onderlinge relaties van de christenen bedenkelijk. Ze houden van elkaar voordat ze elkaar kennen. Hij uit eveneens de beschuldiging, die ook wel tegen de Joden werd ingebracht, dat de christenen de kop van een ezel aanbaden.

Het zal hiermee duidelijk zijn, dat toen het evangelie van Jezus Christus zijn loop in de wereld van die dagen begon, er twee levensbeschouwingen recht tegenover elkaar stonden. Maar van vervolging van de christenen was nog niet dadelijk sprake. Integendeel, zolang het erop leek, dat het christendom een joodse sekte was, genoten zijn aanhangers hetzelfde privilege, dat de Joden ten deel was gevallen, die bijvoorbeeld geen keizeroffers hoefden te brengen. Ook de christenen waren daarvan vrijgesteld.

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout, Dr. M. Verduin en Ds. I. J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementprijs: € 19,50 per jaar

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen

tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of

Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

Maar dat duurde niet zo lang. Al gauw werden de christenen als staatsgevaarlijk beschouwd. Dat was gezien hun houding tegenover de antieke cultuur en alles wat hiermee samenhang begrijpelijk. Daar was dadelijk al het feit, dat ze weigerden goddelijke eer aan de Romeinse keizer te bewijzen. Zij verwierpen trouwens elke aanbidding van goden en godinnen en erkenden slechts de éne God, de Schepper van hemel en aarde en de Vader van Jezus Christus. En ook vielen ze op door hun andere manier van leven. Nergens werd de diepe kloof tussen het christendom en de antieke cultuur zo zichtbaar als in het leven van elke dag. De christenen stonden afwijzend tegenover schouwspelen als circus, theater, gladiatorengevechten. Ze deden niet mee aan allerlei feesten, die vaak verband hielden met de heidense religie. Het christendom betekende zodoende een breuk met allerlei godsdienstige en sociale gewoonten en gebruiken. Allerlei openbare ambten konden door christenen niet worden bekleed, ook al weer, omdat ze nauw waren verbonden met heidense praktijken. Een gedoopte christen werd ook geen soldaat: de onvoorwaardelijke soldateneed streed met de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan God. In het leger vonden namelijk allerlei militaire plechtigheden plaats waarbij heidense offers moesten worden gebracht. Bekeerde een soldaat zich tot het christelijk geloof, dan mocht hij wel in militaire dienst blijven. Maar dat bezorgde hem allerlei gewetensconflicten en menig bekeerde weigerde dan ook verdere dienst.

Het gevolg was, dat de houding en levensstijl van de christenen ergernis oproepen. Ze wezen volgens de doorsnee-burgers alles af: de goden, de staatscultus, de tempels, de beelden, de offers, de keizerverering, de feesten, de spelen, de lijkverbranding, abortus, homoseksualiteit, het te vondeling leggen van kinderen. Kortom, ze vormden een gevaar voor de samenleving. Ze waren een bedreiging voor de cultuur, vijanden van de beschaving. Mensen, die zichzelf buitensloten en ook buitengesloten moesten worden.

Keizerlijke edicten gingen de christelijke godsdienst daarom verbieden. Dit alles leidde tot vervolging van de christenen. Niet in die zin, dat er sprake was van systematische vervolgingen. Het waren niet zozeer de keizers, die daartoe opdracht gaven als wel de provinciale bestuursambtenaren aan wie de uitvoering van de edicten was overgelaten. En laatstgenoemden gingen vaak daar toe over wanneer er volksrellen hadden plaats gevonden. Tertullianus, een vroegchristelijk schrijver uit omstreeks 200, brengt de ontstane situatie zó onder woorden: "Men zegt, dat wij nutteloos zijn in de dingen van het dagelijks leven, maar hoe zit het dan ten aanzien van mensen, die samen met u leven, hetzelfde voedsel, dezelfde kleding, dezelfde levenswijze, dezelfde levensbe-

hoefden hebben als u? Wij zijn immers geen brahmanen (Hindoese heiligen) of Indische naaktlopers, bosbewoners en levensontvluchters! Wij zijn ons ervan bewust dank verschuldigd te zijn aan God, de Heer, de Schepper; geen enkele vrucht van Zijn werken verwerpen wij. Wel zijn we op onze hoede voor overdaad en misbruik. Daarom wonen we met u samen in deze wereld, niet zonder deel te nemen aan de markt, niet zonder de vleeshal, niet zonder de baden, de winkels, de kantoren, de herbergen, de weekmarkten en allerlei ander handelsverkeer. Wij komen met u in aanraking door de scheepvaart, in het leger, in de landbouw, in de handel en stellen ook onze kunstvaardigheid en arbeid tot uw beschikking. Hoe wij dan nutteloos kunnen schijnen voor de zaken van u, met wie en van wie wij leven – dat begrijp ik niet" (*Verweerschrift 42*).

Wat bovendien in dit alles nog een rol speelde, was het feit, dat de werfkracht van het evangelie tegen zoveel weerstand in, ontzaglijk is geweest. Ondanks de verdrukking groeide de kerk. Tertullianus drukte het zó uit: "Een zaad is het bloed van de christenen" (*Verweerschrift 50*). En dat deed de Romeinse bestuurders weer naar strengere maatregelen zoeken.

Niet minder treffend dan deze beroemd geworden en veel aangehaalde woorden van Tertullianus, is een andere beeldspraak, een halve eeuw ouder, van Justinus, de Martelaar (100–165), die hetzelfde weergeeft: "Wij worden onthoofd en gekruisigd en voor de beesten geworpen en met boeien en vuur en alle mogelijke andere folteringen gekweld en u ziet, dat wij onze belijdenis niet loslaten, maar dat, naarmate dergelijke dingen gebeuren, het aantal van hen, die door de naam van Jezus gelovig worden en God vrezen, toeneemt. Zoals wanneer iemand de ranken van de wijnstok, die vrucht gedragen hebben, snoeit, opdat hij nieuwe ranken, die zullen bloeien en vrucht dragen, doet uitspruiten, zo gaat het ook met ons. Want de door God en Christus, de Heiland, geplante wijngaard is Zijn volk" (*Dialog met Trypho 110*).

Hoe de christenen in onderscheid met de niet-christenen zich in die tijd gedroegen, wordt ook treffend verwoord in de *Brief aan Diognetus* (eind tweede eeuw): "Ze wonen in hun eigen land, maar als vreemdelingen. Ze delen in alles mee als burgers, maar hebben alles te lijden als vreemdelingen. Elk vreemd land is hun vaderland en elk land is hun vreemd. Ze trouwen als ieder ander. Ze krijgen kinderen, maar ze leggen hun nageslacht niet te vondeling. Ze delen hun tafel, maar niet hun bed. Ze leven *in* het vlees, maar niet *naar* het vlees. Ze vertoeven op aarde, maar ze zijn thuis in de hemel. Ze gehoorzamen de vastgestelde wetten, maar in hun eigen leven overtreffen ze de wetten. Ze houden van allen, maar

ze worden door allen vervolgd. Men weet niets van hen, maar ze worden veroordeeld. Ze worden ter dood gebracht, maar ze worden levend gemaakt. Ze zijn arm, maar ze maken velen rijk. Ze komen alles te kort, maar ze hebben in alles overvloed. Ze worden onteerd, maar die ontering strekt hun tot roem. Ze worden belasterd, maar ze worden gerechtvaardigd. Ze worden gesmaad en ze zegenen. Ze worden beledigd en ze bewijzen eer. Als ze goed doen, worden ze gestraft als boosdoeners. Als ze gestraft worden, verheugen ze zich alsof ze tot leven kwamen" (5, 5–16).

In zijn eerste *Verweerschrift* brengt Justinus, de Martelaar, die ik even eerder reeds citeerde uit een ander geschrift van hem, de levenswijze van de christenen zó onder woorden: "Vroeger gingen wij op in ontucht, maar nu hebben wij alleen belangstelling voor kuisheid. Vroeger hielden wij ons bezig met magische praktijken, maar nu hebben wij ons toegewijd aan de goede en eeuwige God. Vroeger stelden wij het verwerven van geld en bezit boven alles, maar nu brengen wij zelfs ons bezit bijeen en laten iedere behoeftige daarin delen. Vroeger haatten en vermoordden wij elkaar en stelden wij ons huis vanwege hun afwijkende tradities niet open voor wie niet tot dezelfde volksgroep behoorde, maar nu, na de komst van Christus, leven wij met elkaar als disgenoten en bidden wij voor onze vijanden" (I, 14, 2–3).

Von Harnack zet in zijn *Mission und Ausbreitung des Christentums* (*Zending en verbreiding van het christendom*) op een rijtje waardoor de eerste christenen in hun

dagelijks leven in positieve zin opvielen. Dat waren: 1. het geven van aalmoezen met inbegrip van wat nodig was voor een goed functioneren van het gemeente-zijn; 2. de financiële ondersteuning van voorgangers en missionarissen; 3. het omzien naar weduwen en wezen; 4. de zorg voor zieken, zwakken en arbeidsongeschikten; 5. de zorg voor gevangenen en gestrafte tewerkgestelden; 6. de zorg bij sterfgevallen; 7. de zorg voor slaven; 8. de zorg bij grote calamiteiten; 9. de zorg voor recht op arbeid; 10. de zorg voor rondtrekkende broeders (gastvrijheid) en arme en bedreigde gemeenten.

Wanneer we het bovenstaande goed in ons opnemen, dan moeten we tot de conclusie komen, dat de christenen in de toenmaalsheidense wereld een opvallende verschijning waren. Ze waren overal vertegenwoordigd. Wat hun aantallen betreft kunnen alleen grove en onzekere schattingen worden gedaan. Tegen het einde van de eerste eeuw zullen er in het gehele Romeinse rijk misschien nog geen tienduizend christenen zijn geweest, een uitermate kleine minderheid dus. Maar toch bleven ze niet onopgemerkt.

Er zou echter nog meer over die periode te vertellen zijn. Maar laat dit voldoende zijn om ons af te vragen óf en hóe er ook in de tegenwoordige tijd, nu de onkerkelijkheid in ons midden al maar toeneemt en er voor het principieel christen-zijn nauwelijks ruimte is, voor de gelovigen uitdagingen en gelegenheden zijn om zich in het leven van elke dag kenbaar en zichtbaar te maken.

T. van Es, Alblasserdam

Het belang van Kohlbrugges prediking voor onze tijd (v)

Hij nam toe in wijsheid bij God en de mensen. Hij heeft het Zich niet gemakkelijk gemaakt door Zijn goddelijke krachten voor Zichzelf aan te wenden, maar heeft op aarde gewoond en gewandeld 'in gelijkheid des zondigen vleses'.¹ Volgens Kohlbrugge heeft de Heere Jezus Zich aan het Woord onderworpen en Zich enkel aan het Woord gehouden. Hij deed dat als kind in Nazareth, als knaap in de tempel, toen Hij na Zijn Doop verzocht werd in de woestijn, toen Hij leerde en werkte, en toen Hij leed aan het kruis.² Hij vervulde alle gerechtigheid toen Hij Zijn bediening aanvaardde door Zich te laten dopen door Johannes de Doper in de Jordaan. Toen kwam de Heilige Geest op Hem in de gedaante van een duif.

Maar de duivel zat ook niet stil. Hij wist dat hij Chris-

tus nu moest aanpakken, want anders zou het verkeerd met hem aflopen. Daarom verzocht hij Hem veertig dagen in de woestijn. Kohlbrugge spreekt hier op uiterst indringende wijze van in het bovengenoemde werk over Mattheüs 2, 3 en 4: "Zo kwam Hij tot Johannes, om Zich te laten dopen, om al onze zonden als de Zijne te erkennen, en zo liet Hij Zich in het waterbad ondergaan, in de diepte van de dood, en beleed daardoor, dat Hij waarachtig met ons in onze dood gesteld was, en zoals Hij Zich vrijwillig, naar de ontferming Gods, in de diepte van onze dood stelde, *vertrouwend op het Woord van Zijn God*, rechtvaardigde en stelde Hij het Woord en de Naam van God weer in gerechtigheid voor, dat de mens, – wij, al het vlees, – verworpen had. En zoals Hij,

de Heere, *alleen* in vertrouwen op Zijn God uit de dood redding heeft gevonden, zo zullen allen, die in hun verlorenheid in Zijn dood neerdalen, in Hem, door de dood heen redding gevonden hebben."

Het gaat er Kohlbrugge om in dit geschrift te laten zien hoe Christus op zo'n wijze vlees geworden is dat Hij slechts door geloof in en vertrouwen op Zijn Vader Zijn plaatsvervangend werk heeft volbracht. "De Heere wilde niets *meer* hebben en niets *meer* zijn dan wij", aldus Kohlbrugge, "Hij wilde niet leven, waar wij dood zijn, en zo wilde Hij ook met ons gedoopt zijn." Daarom zegt Kohlbrugge verder: "De Heere nu stond in onze plaats, in de diepte van onze ellende, onze vloek en verdoemenis dragend. Hij wilde ons gered hebben; daarin was Zijn ziel met Zijn God bezig geweest, en zo ging Hij in de woestijn, in de leegte, niet achtende al het doodsgevaar dat Hem van alle kanten omgaf." In die woestijn werd Christus omwille van ons verzocht. Daar toonde Hij voluit Zijn afhankelijkheid van Zijn Vader, want zegt Kohlbrugge: "Wat was het antwoord van de Heere op deze verzoeking? Antwoord: *Het aangrijpen van het geloof en van het vertrouwen in Zijn God.*" Dit geloof van Christus komt ons ten goede, want "had de Heere, toen Hij in verzoeking was, ons in Zijn geloof niet uit de verzoeking gered, dan waren wij in alle verzoeking blijven steken en vergaan."

Kohlbrugge laat in dit opzicht in alle toonaarden een loflied op onze Borg en Zaligmaker horen. Hij tekent op diepgaande wijze de weg die Christus voor ons wilde gaan. Juist het geloof van Christus is een grote troost voor ons. Dat geloof van Christus wijst ons op de plaats waar wij hadden moeten staan, de onderste weg, de plaats (in geloof) onder God. Kohlbrugge zegt daarom: "Hoewel Hij, de Heere, de allerarmste en ellendigste onder al de mensenkinderen was en niets in de wereld, niets zichtbaars had, (want Hij stond alleen, verlaten door alle mensen) zo had Hij echter *in het geloof* een God en Vader boven Zich in de hemel, Die alles in Zijn hand heeft, Wiens welbehagen het is, het nederige, hetgeen niets is, uit het stof op te heffen en groot te maken, en datgene wat groot en sterk is, klein en tot niets te maken. - Zo kon de duivel de Heere niet overwinnen, omdat Hij in het Woord Gods [was], omdat Hij het Woord Zelf was."

Christus was en bleef tijdens Zijn omwandeling op aarde het Woord, d.i. God Zelf, maar: "Hoewel de Heere het eeuwige Woord *Zelf* was, zo was Hij toch de in vlees Gekomene, naar ieders mening een Mens zoals alle mensen, en Zijn oog was gesloten voor *de heerlijkheid*, die Hij bij de Vader had, eer de wereld gegrondvest was – maar [Zijn oog was] geopend om de zonden en dood te aanschouwen, waarin Hij geboren was. Hij was opgegroeid en leefde temidden van Zijn broe-

ders, en was Zijn broeders in alles gelijk, uitgenomen de zonde, zie Hebrëeën 4, vers 15. Hij had Zijn volk van ganser harte lief, in deze liefde ging Hij voort, maar de wil van Zijn Vader erkennend, naar de eeuwige Geest, moest niet Zijn eigen wil, maar de wil van Zijn Vader gedaan zijn, omdat de wil van alle vlees in de verwerping van de *wil van God*, door en in Adam veroordeeld en te niet gemaakt was. – Vlees wil echter de eigen wil doorgezet hebben. De duivel wilde nu de Heere ertoe brengen (omdat Hij toch Zijn volk liefhad, en Zijn ziel daar dag en nacht mee bezig was) niet de wil van Zijn Vader, maar Zijn eigen wil te doen. Dat was een hoge berg, waarheen de duivel de Heere leidt. Want de wil van God is: geloven in Zijn heilige Naam, zich in alle dingen Hem geheel toe te vertrouwen, afgaande op Zijn Woord." Zo kan Kohlbrugge zeggen "Het eeuwige, ongeschapen Woord was het geschreven Woord onderdanig, - en Hij, de Zoon des mensen – hoewel Gods Zoon – was gehoorzaam aan Zijn God, aan Zijn Vader, Hem gelovend en vertrouwend. (...) Het geloof en de overgave van Jezus aan Zijn God en Vader hadden de hemel gescheurd, de liefde van de Vader over de in de dood gestelde Geliefde drong door de wolken: 'Dit is Mijn geliefde Zoon, aan Welke Ik een welbehagen heb'."

Kohlbrugge zegt: "Wij hebben een rijke troost in onze Heere en Heiland Jezus Christus, het eeuwig ongeschapen Woord, dat Hij in onze plaats, in ons vlees aan de razernij en macht van de duivel blootgesteld, dezelve echter in Zijn geloven, in Zijn niets-zijn gedragen (in onze plaats) en in Zijn almachtige God en Vader overwonnen en redding voor ons gevonden heeft." Daarom zullen wij behouden worden, "omdat in de diepe verlorenheid van de Heere ónze verlorenheid, in Zijn vlees óns vlees, in Zijn dood ónze dood, en in Zijn redding ónze redding is, – en omdat in de genade van de Heere Jezus Christus, in Zijn liefde, en almachtige hulp, de Vader van onze Heere Jezus Christus, God geopenbaard in vlees, een welbehagen in mensen heeft, in zulke mensen, zoals wij zijn, wij, die weggeworpen liggen op het veld in ons bloed, dat is, in zonde, in ongerechtigheid, nood en dood, in kommer en ellende, in armoede en verachting, naakt, zonder kleding, *zoals Adam.*"

"*Onmachtig* naar lichaam en ziel, *zwak* als een tortelduif tegenover een Leviathan – laat de Almachtige Hem één en nog één woordje en *nog eens* een woordje in Zijn lege bewustzijn vloeien, – voor Hem, het eeuwige Woord, is dit geschreven woordje als een juweel in een gouden kroon, als een lichtstraal van de zon in een donkere, duistere nacht, als een dronk uit de eeuwige bron op een dorstende en verdroogde ziel. Jezus neemt dit woordje van God, heft het omhoog en zegt: 'Dit is

Mijn brood – dit is Mijn leven – dit is Mijn kenteken, dit is Mijn erkenning – al staan ook alle heiligheid, al het zichtbare, hemel en aarde Mij in de weg – al krijg Ik ook geen gelijk – al zou Mijn oog Mij ook willen betoveren, Ik ruk het uit en werp het van Mij; hand en voet moeten bereidwillig zijn – en moet Ik ook ten onder gaan in deze machteloosheid, in zulke ellende – zo leeft Mijn Redder nochtans – het Woord moet nochtans gelijk krijgen over alles in de hemel en op aarde’.”³

Dit laatste gedeelte geeft wel heel scherp aan waar het Kohlbrugge om ging. De Zoon van God had Zichzelf zo ver ontledigd, dat Hij als Middelaar alleen door de Geest geloof kon hechten aan Gods Woord. Tijdens deze verzoeking was Hij leeg en kreeg drie woordjes van de Heilige Geest. Dat was voor Hem genoeg, die ‘woordjes’ waren door Zijn Vader gegeven, Hij weerstond daarmee de duivel. Hieraan kunnen wij zien dat Hij Zich vasthield aan een enkel woord van God. Dat was Hem niet te min, maar het verlichtte en verkwikte Hem.

Er is in de Bijbel op verschillende plaatsen sprake van ‘geloof van Jezus’. Kohlbrugge wijst er in een brief aan Steven de Clercq op dat in de desbetreffende bijbelteksten in de grondtekst geen lidwoord voor het woord ‘geloof’ staat.⁴ Dat gegeven is voor Kohlbrugge belangrijk. Fijntjes merkt Kohlbrugge nog op dat men vroeger te Rheden, waar men rondom ds. W. Laatsman samenkam, ook over het ‘geloof van Jezus Christus’ gesproken had, maar dat het niet hun ontdekking was geweest, maar die van hemzelf. Men had daar ‘met zijn kalf geploegd’. Op de vraag van De Clercq wat de apostel onder het ‘geloof van Christus’ verstaat, antwoordt Kohlbrugge: “De gehele omvang en inhoud van het doen van de wil Zijns Vaders, zoals de Heere Jezus Christus die gedaan, geleerd, betuigd, en daarop en dienovereenkomstig geleden heeft en gestorven is.”

Het is niet zo eenvoudig te begrijpen hoe Kohlbrugge nu precies denkt over de vrucht van dit geloof van Christus voor ons. Hij wijst er op dat er voor ons een onuitsprekelijke troost in ligt, omdat, waar wij het nooit opbrengen zelfstandig te geloven, dit ook ‘in Christus’ ligt. Hij is de Bron van alle goeds, van onze werken en ook van ons geloof. Want anders zou Hij alleen maar een voorbeeld hebben gegeven en moesten wij het nu zelf zien na te volgen. Nee, dat is te zien in Kohlbrugges preek over Hebreëen 12, vers 2, waar hij zegt: “Terwijl de apostel de Heere Jezus hier ‘de overste Leidsman en Voleinder des geloofs’ noemt, dus ‘de Aanvanger en Voleinder des geloofs’, wil hij ons daarmee te verstaan geven, dat God *het geloof aan Zijn Woord gewild heeft en wil*, en dat in het doen van deze wil van God onze verzoening, onze begenadiging en onze zaligheid gelegen is. Verder zegt hij ons daarmee, dat weliswaar al-

les zich tegen dit doen heeft gekant, dat alles dit doen in de weg gestaan heeft, dat evenwel Jezus, als de Held uit Juda’s stam, *het doen van deze wil op Zich genomen en ook heerlijk voleindigd heeft*.”⁵ Men kan dan de vraag stellen of Christus ‘plaatsvervangend’ voor ons geloofd heeft. Kohlbrugge antwoordt daarop kernachtig: “Kwestie behorende tot een mij vreemd element”! Kohlbrugge wil er niet op die wijze over spreken, hij wijst er liever op dat al hetgeen in Christus was, wij dit door Hem ook verkrijgen zullen. Omdat Christus geloofd heeft (niets menselijks was Hem vreemd, uitgenomen de zonde), hebben wij “hetgeen waarachtig in Hem was, ook waarachtig in ons.” Christus heeft de Geest des geloofs voor ons verworven. Hij heeft eerst geloofd, daarna wij. “Uit geloof van Jezus zijn”, is dan: “Zijn geboden bewaren, gelijk Hij bewaard heeft de geboden Zijns Vaders.” Dat is de basis van alles: de gezindheid die in Jezus Christus was, laat die ook in ons zijn. Hij kwam om Gods wil te doen, de geboden te houden. We zagen al dat dit niet een pijnlijk nauwkeurige, minutieuze betrachtting van de Wet was, maar dat liefde de vervulling der Wet was. Dat gaat niet met moeilijke onderscheidingen en termen gepaard, maar met een stille onderwerping aan Gods wil. Over Van Heumen schrijft Kohlbrugge dan ook: “Wat broeder Van Heumen met die kleine toepassing bedoelt, begrijp ik nog niet recht; hij wenste dat ik het verband van het zien op Christus, als Die voor Zijn volk alles is, en het kinderlijk gelovig wandelen voor God, door enige praktikale geloofswerkingen aangetoond mocht hebben. Ik ken geen ‘verband tussen het zien op Christus, en het kinderlijk gelovig wandelen voor God’. Praktikale geloofswerkingen’ ook niet. Men heeft in Holland zo lang *praktikaal* geloofd, dat men het geloof van Christus daarbij verloren heeft. Ik kan met systematische en filosofische uitdrukkingen mij niet ophouden; laat ons het haar dragen gelijk God het ons gegeven heeft en geen pruiken dragen, want dan blijft het gedurig twijfelen nog over of men wel deftig genoeg gekleed is om bij de Koning ter audiëntie te gaan.”⁶

Zijn geboden bewaren is dus God en de naaste van harte lief te hebben. Dat krijgt concreet gestalte door de ‘onderste weg’ te bewandelen, zich onder God te stellen en het in al deze dingen van Hem alleen te verwachten, lattend op en levend uit Zijn Woord. Dat hebben wij ‘in Christus’, omdat Hij op zo’n wijze geloofd heeft. Hij heeft door geloof de mens weer teruggebracht op de plek waar hij hoort, namelijk die onder God. Hij heeft als Middelaar geloofd en heeft Zich en de Zijnen in de geloofsverhouding tot God gezet. Wij zijn immers in Hem begrepen, daarom zijn wij door Zijn geloof teruggebracht. De naam Jezus, aldus Kohlbrugge “is een naam van de volste expressie van ingewanden en barmhartig-

heden, van verlossing en behoudenis van zonde en van uit alle machten, die tegen God en onze Heer overstaan, en dus de gelovende in de weg zijn.”

Dus wij moeten dan nu niet aan het werk om Hem hierin na te volgen? Ach nee, ook hier is Christus als Middelaar bezig geweest. Kohlbrugge schetst in het nu volgende gedeelte Christus' onvermogen in Zichzelf om de zee te stillen, Hij moest dat door de wil en uit de volheid van Zijn Vader doen. Daarmee heeft Hij de weg vrijgemaakt voor ons. Zonder dit geloof van Christus zouden wij nimmer hebben kunnen geloven. Maar hetgeen voor Christus een 'onmogelijkheid' was, is nu voor ons 'een kleinigheid' aldus Kohlbrugge: "Toen Hij de zee stilde lichamenlijk, d.i.: als des mensenzoon, afgetobd en vermoeid en derhalve in de diepste slaap verzonken, wordt Hij opgewekt. En nu, daar er geen kennis is tussen verzinken of blijven leven, vooral voor Zijn discipelen en in verband met het werk, dat Hij wist dat Hij te doen had op aarde, gebiedt Hij, *zonder daartoe in Zich als mensenzoon vermogen te hebben, alleen uit kracht van de wil Zijns Vaders en het nemende uit de volheid*

Dr. H. Klink, Hoornaar

Gevangene van de eigen geschiedenis

Het was in ons hotel in Duitsland dat ik (tijdens onze vakantie) in aanraking kwam met een bejaard Duits echtpaar. De man in kwestie was boven de 80 jaar en hij vertelde mij dat hij om de vijf jaar in de buurt van ons vakantieadres kwam in een kuuroord. Toen hij dit zei, keek hij goedmoedig, waarbij hij een lichte spot in de ogen niet verborg: "Dat is de beloning voor het vaderland". Het zei dit enigszins besmuikt. Zo kreeg het vriendelijke en aangename gesprek van wat we tot dan toe gehad hadden een – eerst nog onvermoede – wending.

Hij vertelde dat hij in de oorlog aan het front geweest was. Gezien de woorden die hij eraan wijdde, dacht ik op te kunnen maken dat hij in Rusland geweest was. Hij had er reuma opgelopen. Al sinds jaar en dag mocht hij op kosten van de staat om de twee jaar naar het kuuroord dat hij noemde – tot verlichting van de pijn. Hij maakte er om de vijf jaar gebruik van, zonder dat het veel hielp overigens.

Zo kwam het gesprek dus op de oorlog. En zo dreigde de ontmoeting tot mijn grote spijt enigszins onaangenaam te worden. Want hij ging verder met zijn relaas. Hij zei: "Ik heb mijn plicht gedaan, mijnheer. Ik heb geen mensen vermoord, ik heb alleen gedaan wat van mij verwacht werd. Dat deden de Engelse en Amerikaanse soldaten ook! Wat is daar mis aan?" Omdat hij me vragend aankeek en stilhield, moest ik hem wel antwoorden.

*der Godheid, waarin Hij Zich geloofde, omdat Hij de wil des Vaders deed, en gebiedt de zee stil te wezen, en vraagt Zijn jongeren waarom zij de zee niet hadden stil gemaakt; want dat was voor Hem een reïne onmogelijkheid, toch deed Hij het. Voor ons zou het, zoals eens voor al Zijn profeten, een kleinigheid zijn, omdat wij niets zouden doen dan wat Hij heeft uitgewrocht (Hebr. 2 vers 13 en 14)."*⁷

1. Romeinen 8: 3b.
2. H.F. Kohlbrugge, *Over de Godheid van Christus*, Amsterdam 1940, blz. 11-12.
3. Tot zover uit het geschrift *Iets over Mattheüs 2,3 en 4*.
4. Te vinden in: H.F. Kohlbrugge, *Brieven*, uitgegeven door Dr. Eduard Böhl, Utrecht 1877, blz. 134-140. Hij noemt daar de teksten: Romeinen 1: 18; Romeinen 3: 22, 26 en 28; Romeinen 5: 1; Filippensen 3: 9; Galaten 2: 16; Galaten 3: 9.
5. H.F. Kohlbrugge, *Leerredenen*, 5e en 6e Twaalfstal, Amsterdam 1917, blz. 426.
6. H.F. Kohlbrugge, *In Zijn Beeld*, Kampen 2005, blz. 337-338.
7. H.F. Kohlbrugge, *In Zijn Beeld*, blz. 118.

Ik voelde me er ook enigermate toe gedwongen omdat ik dit toch niet helemaal stilzwijgend aan kon horen. Het was niet mijn bedoeling de man, die ik nauwelijks kende te kwetsen, maar ik kon toch ook niet beamen wat hij zei... Ik bracht in het midden: "Maar is er helemaal geen verschil daarin, *wie je gehoorzaamt?*" Dat bracht hem tot de volgende opmerking: "Mijnheer in het begin was Hitler niet verkeerd. Stalin! Die had er al 40 miljoen van zijn eigen volk vermoord, om laten komen door de honger. Die vermoordde zijn *eigen* volk. Zulke dingen deed Hitler niet! Ja, die zes miljoen Joden, dat was niet goed. Maar Hitler was aanvankelijk niet verkeerd. En bovendien, het Verdrag van Versailles aan het eind van de Eerste Wereldoorlog: zo kun je toch een land als Duitsland niet vernederen! Dat wreekt zich!"

Wat het Verdrag van Versailles betreft, kon ik hem gelijk geven. Maar aanvaarden dat er met begrip over Hitler gesproken werd..., dát kon ik niet opbrengen, ondanks de sympathie die ik, gelet op het eerste gedeelte van ons gesprek, voor de man toch ergens voelde. Deze sympathie was allengs over aan het gaan in wrevel en medelijden. Toch wilde ik geen hevig dispuut, al was het alleen maar omdat we midden in een restaurant zaten.

Mijn antwoord was: "Beste man, Stalin was vreselijk. Maar Hitler ook! Ze waren even erg, ze keken van elkaar af, hoe ze het volk moesten intimideren, het wa-

ren feindliche Brüder." En: "U zult nog beter weten dan ik dat er ook mensen van uw volk waren die dit inzagen, en dat al voorafgaand aan 1939. Velen zagen het niet in, *verleid* als ze werden door de propaganda van Hitler die zo vol raffinement was." Ik hoopte dat hij zich in die laatste woorden zou herkennen. Maar zo wás het niet.

Het gesprek duurde nog even voort. Gedurende dat gesprek moest ik denken aan die andere Duitsers, die ik die week had ontmoet. Voor een deel ook oude mensen. Toevallig was de oorlog bij een van hen ter sprake gekomen. Wat een andere kijk hadden zij daarop, dan deze man.

Het gesprek heeft me lange tijd bezig gehouden. Allerlei overwegingen drongen zich op. Ergens had ik diep *medelijden* met deze man. Omdat je zo diep vast kunt komen te zitten in je *eigen* volksgeschiedenis, dat je meer dan zestig jaar na dato er nog steeds niet over heen bent en je de kramp en littekenen ervan nog met je meedraagt. En dat niet alleen lichamelijk...

Juist deze zomer las ik in een recente biografie van koning Lodewijk XVI van Frankrijk. De schrijver vertelde dat het Franse volk er meer dan honderd jaar over heeft gedaan om de terechtstelling van de koning te verwerken. En... met de Franse Revolutie als zodanig is het Franse volk, aldus deze schrijver, nog steeds niet in het reine. In een krant stond onlangs te lezen dat Italië de Tweede

Drs. M.A. Aalders, Bussum

Een groen lint waar ooit het ijzeren gordijn liep

Een groen lint, waar ooit het ijzeren gordijn liep, kopte de NRC op zaterdag 22 juli op pagina 5.

Het groene lint waar het in dit artikel om gaat, is de grensstrook tussen het voormalige Oost- en West-Duitsland. Het gaat om een corridor van circa 1400 kilometer lang en hier en daar slechts enkele tientallen meters breed, omzoomd door bossages. Het lint begint aan de Oostzee en eindigt in de grensstreek tussen Thüringen en Beieren.

Ten tijde van de Koude Oorlog lag hier de scheidslijn tussen Oost-Europa en West-Europa, tussen het gevang en het vrije land, tussen de armoede en de welvaart. Deze grensstrook was verboden gebied voor vooral de eigen burgers, die graag weg zouden willen. De wegen erheen waren geblokkeerd door slagbomen en controleposten, hekken erlangs stonden onder stroom, loslopende honden bewaakten het gebied, dat ook nog eens vol mijnen lag. Al met al een ondoordringbare grens. Na de Duitse eenwording werd het merendeel van de versperingen weggehaald, maar verder liet men er de zaken

Wereldoorlog nog lang niet verwerkt heeft. Een historica schreef: het is een stuk verleden, waarover men zwijgt.

Ons verleden! Is het toeval dat die ándere Duitser van meer dan 80 jaar, een *christen* die ik ontmoette, er wél mee in het reine is en de Italiaanse schrijver Eugenio Corti, over wie ik enkele nummers geleden schreef, óók. Beiden zijn/waren christen, beiden hadden om die reden aversie tegen de fascistten en de communisten en konden zich niet conformeren. Wat een zegen om met Groen van Prinsterer te kunnen zeggen: "God zij dank, ik ben niet medeplichtig."

Wat men zaait zal men oogsten. Het leven levert er volop bewijs van dat dát waar is! Wat een zegen, dat er Eén is, die als geen ander de volkszonden gekend heeft en eronder geleden heeft. Iemand als Eugenio Corti ziet het volksleven van Italië in het licht van de bijbel (van Genesis tot Openbaring) en kan het daarom verwerken, neerleggen bij Christus. Bij wie zal men er anders mee komen? Hij ging en gaat boven de wetmatigheid van het zaaien en oogsten uit en Hij is de enige die met gezag spreken kan *absolvo te*: Ik vergeef u.

In de Openbaring aan Johannes lezen we: de heerlijkheid van de volkeren wordt binnengebracht in het Koninkrijk van God. Die heerlijkheid is er. Maar...wat een zuivering moet er soms plaatsvinden, voordat daarvan weer iets gaat schitteren.

wat op zijn beloop.

Toen bleek er intussen iets heel anders gebeurd te zijn. Het zeer ongestoorde gebied – niemand mocht er immers komen – bleek inmiddels bevolkt te zijn door een unieke flora en fauna van zeldzame planten en bedreigde diersoorten.

Dankzij de inspanningen van een kleine groep natuurliefhebbers uit oost en west wordt het gebied nu beschermd en, waar mogelijk, uitgebreid. Sterker nog, er wordt ook gewerkt aan een Europees groen lint, van Finland tot Turkije. Het IJzeren Gordijn verdeelde niet alleen Duitsland, maar heel Europa. Bij deze "European Green Belt" gaat het om een lengte van 8500 kilometer. De beschermheer ervan is Michail Gorbatsjov!

Dit hele gebeuren deed mij denken aan de heilswereld die in Jesaja 2 vers 4b beschreven wordt: *Dan zullen zij hun zwaarden tot ploegscharen omsmeden en hun speren tot snoeimessen*. Uit wachttorens, mijnenvelden en prikkeldraad wordt een veelbelovend groen lint geboren.